

René Descartes

- **Època històrica:** conflictes religiosos (Reforma protestant i la contrareforma catòlica), Revolució científica (Copèrnic, Kepler, Galileu) , la població de l'època rep a les guerres→ porta a Descartes a pensar que calia establir la raó o el bon sentit per pronunciar lliurement un judici sobre la realitat
- **Biografia:** Neix a La Haye de Turenne el 1596, fill de pare advocat i conseller parlamentari amb una vida còmoda dedicada a l'estudi filosòfic. Rep una educació molt completa a l'escola La Flèche, es llicencia en dret. Decideix veure món i treballa com a mercenari d'un exèrcit, és un home d'acció. Savi de Prestigi, treballava a les corts i de mestre a les universitats. Es queda a Holanda per ser més tolerant i tot i això, alguns aspectes de la seva filosofia són condemnats. Mor el 1650 a Estocolm on estava fent de mestre a la reina.
- **Racionalisme continental:** doctrina filosòfica racionalista de l'europa continental durant el s XVII. Descartes n'és considerat el pare. Sistema que utilitza la raó⁶ en les seves anàlisis.
- **Concepte de racionalisme:** els elements fonamentals són:
 - importància de la raó en l'origen del coneixement, enfront dels sentits⁷ o l'experiència
 - L'existència d'idees o veritats innates⁸
 - La raó s'oposa al criteri d'autoritat⁹. La raó és lucidesa i claredat que detecta equivocacions i falsedat
 - El model de coneixement és el matemàtic→ és la veritat definitiva
 - La raó és l'únic instrument per conèixer la realitat.
- Certesa no és igual a veritat→ la certesa és la seguretat d'alguna cosa
- Tenim diferents graus de certesa que ens demanen diferents camins
- **Mètode per trobar la certesa:**
 - origen i necessitat del mètode: la filosofia té la necessitat d'establir-se sobre pilars sòlids, cal trobar un mètode segur per arribar al coneixement. Pren referències del mètode de resolució-composició (hipoteticodeductiu). Pensa que l'única via fiable al coneixement és la raó, però no és suficient, s'ha d'utilitzar rectament. Per arribar a a veritat es necessita un mètode
 - formació del mètode: primer la formació inicial, després estudiar en el llibre del món (viatjar i aprendre de la realitat del món) fa una crítica profunda al que sap i fa un plantejament nou, modern, basat en construir-ho tot des de la raó, i finalment s'estudia a ell mateix perquè creu que la veritat es troba en la raó i els pensaments en un mateix
 - Dues maneres fonamentals de coneixement: intuïció (coneixement immediat) i la deducció (a partir de les deduccions simples s'accedeix al que és complex)
 - Regles del mètode:
 - regla de l'evidència→ només acceptaré com a veritat allò que la raó trobi com evident¹⁰
 - Regla de l'anàlisi→ dividir les dificultats en tantes com pugui

⁶ raó: facultat de jutjar i de distingir la veritat de la falsedat, universal en els humans

⁷sentits o l'experiència→ subministren informació confusa que ha de ser interpretada per la raó

⁸ idees o veritats innates: proposicions veritables sense necessitat d'emprar els sentits

⁹ autoritat: criteri d'imposició de creences per la tradició o l'opinió

¹⁰ Evident: sense ombra de dubte, clar i distint

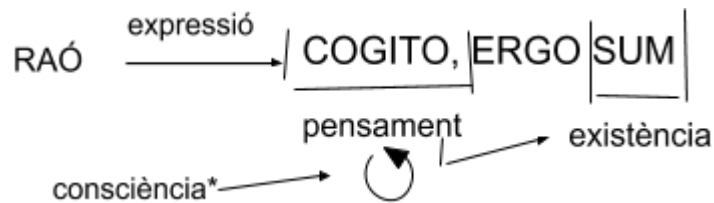
- Regla de l'ordre i la síntesi→ procedir ordenadament anant des dels objectes simples fins als complexos a través de la deducció i fer una síntesi de l'anàlisi interior per reconstruir l'ordre
 - Regla d'enumerar i revisar→ enumeracions completes i revisions molt generals per a controlar tot el procés
- **Dubte metòdic cartesià**→ evaluació de les veritats que posseeixo dubtant d'elles
 - Dubte:
 - Dubte negatiu, destructiu: busca destruir la certesa, dubtar de tot per acabar dient "no tenim certesa de res" (escepticisme)→ Això no és el que vol Descartes, ens deixa instal·lats en un món de creences
 - Dubte positiu o constructiu: busca l'ombra del dubte totes les veritats amb l'esperança de trobar una sola veritat resistent al dubte. Si la troba direm "la raó pot aspirar a la màxima certesa"
 - El dubte és universal→ es pot aplicar a totes les veritats, és metòdic→ no es pot aturar davant de res, i hiperbòlic→ has de buscar sempre un argument per dubtar
 - → dubtar si sóc fill de tal, dels sentiments,, si es pensable (un argument en contra la veritat) és possible
- **Aplicació del dubte**
 - Com no podem dubtar de totes les veritats perquè són innombrables→ classifiquem les realitats per àmbits o calaixos
 - Només que trobi que puc dubtar una vegada invalido tot aquell àmbit:
 - 1r àmbit que evaluaré: són les veritats que evaluen els sentits→ tenim veritat de sentits, però cap d'ella tindrà certesa, els sentits no ens mostren el món tal i com és, ens donen coneixement però no certesa.
 - 2n àmbit: veritats que provinguin del sentit de la realitat (no es pot justificar amb els sentits)→ *la vida es sueño*: si de vegades somiant crec que estic despert (a la realitat) com puc demostrar que ara sí que estic despert i no somiant (argument de l'època)→ no tenim un argument racional
 - 3r àmbit: àmbit de les veritats matemàtiques: no puc construir cap argument per anar en contra de les matemàtiques. Tinc una sèrie de veritats sense ombra de dubte→ candidates molt aptes per fonamentar la certesa. Però Descartes troba una fisura en la realitat de les matemàtiques: no tenen fonaments, són axiomàtiques (tot l'edifici de les matemàtiques parteix d'axiomes¹¹), estan suspeses sobre res. Allò dubtable de les matemàtiques és que podrien ser d'una altre manera, són un producte de la ment humana . La veritat de les matemàtiques són universals en l'ésser humà però relatives
- **Raons per al dubte**
 - les experiències procedents dels sentits no són segures
 - la dificultat de distingir la vigília del son
 - Hipòtesi del geni maligne¹²

¹¹ Axioma: veritat no demostrada

¹² Hipòtesi del geni maligne: i si Déu no és bó i ens ha fet un ésser que s'enganya amb les matemàtiques. creiem que estem en la veritat però estem en l'error. qüestiona la legitimitat de les proposicions. l'objectiu és trobar si alguna cosa sigui absolutament indubtable. El reconeixement d'algo com a vertader es conseqüència de la nostra pròpia naturalesa i pensem que alguna cosa es vertadera perquè estem fets com estem fets.

- **La primera certesa: cogito, ergo sum**

- Després del dubte de les veritats matemàtiques Descartes entra en crisi perquè res en el que creia ha resultat tenir certesa. Creu en la certesa però al dubtar acaba acceptant l'escepticisme (no hi ha cap veritat, sense fonaments) → ha de continuar sense certesa, viure amb veritat sense certesa, els éssers humans necessiten certesa
- Descartes diu: hauré de ser escèptic però no se si podré viure com un
- s'adona que no pot dubtar del dubte→ dubtar del pensament. L'únic que es resisteix al dubte és el pensament, perquè quan dubte d'ell està pensant
- En el pensament que es manifesta com indubtable, Descartes troba la primera certesa: Cogito, ergo sum→ penso, i d'aquí dedueixo la meua existència. Descobreix la consciència del jo

13

- S'ha trobat a sí mateix en el sentit que és una evidència→ una realitat clara i distinta i per tant màximament certa (sense ombra de dubte)
- Hem establert el subjecte com allò que no té ombra de dubte és la primera veritat en la jerarquia de la certesa:
 1. Jo
 2. Déu
 3. Món
 4. Cos
- Posar el jo per davant la resta de veritats fa a Descartes el pare de la modernitat
- Està subordinant Déu al jo
- Secularització→ procés de pèrdua de poders específic de Déu, per a la societat Occidental
- Dualisme→ ment-pensament/cos
- El cogito no es dona en la corporeïtat
- El subjecte→ és el pensament que es troba a sí mateix amb màxima certesa més enllà del cos i els seus sentits (prescindint d'ells)
- És un subjecte metafísic¹⁴
- El Jo no es demostra per res sensorial→ (elements empírics) no arribem a ell ni pels sentits, emocions, percepcions, vivències mentals... més aviat, el subjecte és el veritable suport de tots aquests
- El subjecte és una substància¹⁵
- Inicia dues tradicions psicològiques→ l'empirisme i el
- Els empiristes critiquen el subjecte→ podem suposar que el subjecte és una creença però mai objecte de coneixement

¹³ consciència: acte en el qual el pensament s'adona de sí mateix

¹⁴ més enllà dels sentits

¹⁵ subs-stare: allò que roman sota, que suporta

- **Demostració de les certeses a partir del cogito**

- Després de l'aplicació del dubte hem assolit una primera certesa→ el cogito
- Les altres veritats hi són (el món material, el cos, Déu, la realitat, veritats matemàtiques...)→ però tenen menys certesa que del jo (jerarquia de la certesa)
- Descartes vol demostrar la certesa de les altres veritats, però sempre deduint-la a partir de la certesa del cogito
- Camí que s'ha de recórrer per intentar restablir les certeses→ provarem quines són certes i quines no
- La primera que s'ha de superar és la tesi del geni maligne¹⁶. Hem de demostrar l'existència de Déu i que aquest és veraç, a través del jo
- Necessitem fer una anàlisi del contingut del pensament (no pot estar buit, ha d'haver-hi alguna cosa)→ tenim idees
- Per a Descartes les idees també inclouen sensacions, records, concepcions... → qualsevol contingut de la ment
- Tipus d'idees:
 - Adventícies→ provenen de la nostra experiència externa (món extramental)
 - Fictícies→ són construïdes a la ment a partir d'altres idees (món extramental)
 - Innates→ les posseeix el pensament mateix. Es troben a la meua ment, no provenen de fora, sinó del Jo (subjecte¹⁷), venen a la meua ment→ les coneixem amb la mateixa certesa que la pròpia ment. Tots les tenim. ¹⁸
- Demostració de la idea de Déu→ demostrant que és una idea innata
 - Parteix de la idea de que tots posseïm una idea innata d'un ésser summament perfecte o infinit, que és Déu. Durant l'edat mitjana molts filòsofs van intentar demostrar l'existència de Déu racionalment prescindint de l'argument de la fe ¹⁹
 - Un altre argument diu que ha d'haver-hi tanta realitat en la causa com en l'efecte
 - Arguments:
 - Argument gnoseològic: a partir del coneixement, diu que si tenim la idea d'un ésser perfecte i infinit, i jo no puc ser la causa de la idea perquè són imperfecte i finit, diu que ha d'haver-hi una realitat tant en la causa com en l'efecte. Déu ha de ser-ne la causa.
 - Argument de la causalitat: partim de la idea de que posseïm la idea del que és perfecte i existim. No dubtem que existim, però si no decidim l'existència a Déu haig de deure-la: a mí mateix²⁰, haver existit sempre ²¹ i a causes menys perfectes que Déu ²²

¹⁶ negativa de l'existència de Déu

¹⁷ Què és el subjecte? sé que no ho veu tot, no ho sap tot, no és etern. És imperfecte, finit, amb límits, puc veure els límits de la imperfecció gràcies a la perfecció

¹⁸ Exemples d'idees innates: A=A, per dos punts només passa una recta

¹⁹ certesa=seguretat→ la pitjor és la fe, és cega

²⁰ A mí mateix: si fos la meua pròpia causa no tindria imperfeccions ja que m'hauria donat totes les perfeccions de les que tinc idea

²¹ haver existit sempre: implicaria una creació contínua que fos cause del meu ésser i conservació

²² causes menys perfectes que Déu: sóc una cosa que pensa i té la idea de Déu, la causa del meu ésser hauria de ser una cosa que pensa i que té la idea de totes les perfeccions que atribueix a Déu

- Argument ontològic (+ important): inspirada en l'argument ontològic d'Anselm de Canterbury (1033-1109)
 - Utilitzant el criteri de veritat, si jo trobo una idea en el Jo, tot el que concibeix com a clara i distintament en ella efectivament perteneixerà
 - L'efecte no pot ser més que la causa → tota causa implica més que l'efecte. La imperfecció no pot generar la perfecció, només ho pot fer la perfecció → Perfecció > imperfecció²³
 - Per a Descartes la perfecció no es pot construir amb cap material del món → la perfecció és més gran que la suma de tot el que hi ha
 - La idea innata: la idea d'un Déu summament perfecte i infinit no pot ser una idea adventícia perquè mai he pogut percebre res absolutament perfecte (no l'he pogut observar), ni factícia
 - Desenvolupament: no és possible que la idea d'un ésser summament perfecte li falti la perfecció d'existir → li pertany a l'essència de ser summament perfecte existir, per tant, existeix.

24

- Rebuig de la tesis del geni maligne:
 - Hem demostrat que Déu existeix i és perfecte → l'engany és una perfecció, per tant no se li pot atribuir
 - Amb l'eliminació de la tesi del geni maligne es restitueix la veritat en el terreny de les matemàtiques.
 - Amb limitacions → quan la raó actua correctament, els resultats són vertaders
 - l'error és possible quan la raó no actua correctament
 - Déu bó i veraç, garanteix → la veritat de les matemàtiques i l'existència del món extramental i de que hem de tenir confiança en els sentits
- Demostració de l'existència del món extramental
 - Es demostra a partir de l'existència de Déu → tinc en mi la capacitat passiva se rebre les coses sensibles, seria inútil si en mi no existís una facultat activa de produir aquestes idees

²³ Ludwig Feuerbach (s XIX) ho critica, la perfecció és una idea construïda per la ment humana → Déu és una idea factícia

²⁴ Què pensa un creient?

1. Déu és suma perfecció: és màximament bo, just i veraç → d'Ell en depenen: la bondat, la justícia i la veritat (ell n'és la garantia). És omnipresent, omnipotent (pot tot allò que la seva bondat màximament lliure disposi), omniscient (té tot el coneixement) i etern (està fora de l'espai-temps).
2. Ell crea i s'aparta de la cosa creada: és transcendent, no el trobem en la natura, és present i alhora absent. Heretgia seria pensar que es troba a la vista humana i la idolatria, és a dir, venerar imatges.
3. Déu és creador: l'ésser que ha fet totes les coses, veritat, el bé, la justícia, la llibertat de l'ésser humà (és relativa, l'únic ésser 100% lliure és Déu) → l'error i la falsedat (mal, injustícia) neix de la llibertat de l'Ésser Humà. Déu és provident → ho controla tot però no intervé (menys quan envia el seu fill)

Recordem que la representació de Déu és un triangle (forma perfecta) (pare, fill i esperit sant) amb un ull al centre que representa la saviesa i que ho veu tot.

- Aquesta facultat activa no resideix en mi ja que aquestes idees han aparegut sovint sense la meua contribució→ per tant ha de trobar-se en una substància externa a mó→ Déu
 - Si Déu m'ha donat l'inclinació a creure que allò corporal el cert, i aquest no és capaç d'enganyar-me, és evident que m'envia les idees, no a través d'ell, sinó de les coses corporals, per tant aquestes existeixen
 - Resum: Déu existeix i és summament perfecte, per tant és bo i veraç, i no pot permetre que m'enganyi al creure que el món existeix. Per tant, existeix.
 - Si tinc idees que corresponen a les percepcions, Déu no pot permetre que les tingui i no es corresponguin amb res real, siguin només idees→ Déu és la garantia que tenim sobre l'existència d'un món material fora de la ment
 - **Meditacions metafísiques**→ reflexió sostinguda en el temps: Descartes ho fa en etapes²⁵
 - 1a Meditació metafísica: les coses que es poden posar en dubte
 - 2a Meditació metafísica: què és l'esperit
 - 3a Meditació metafísica: existència de Déu
 - 4a Meditació metafísica:
 - 5a Meditació metafísica:
 - 6a Meditació metafísica:
 - **Estructura de la realitat tripartita**
 - Ontologia cartesiana: les tres substàncies:
 - Jo→ res cogitans (=substància pensant=ànima)
 - Déu→ res infinita (=substància infinita)
-
- Món material→ res extensa(=substància extensa=món extramental)

Metafísica	Ontologia		
Objecte metafísic	Déu	Ànima	Món
<i>Substància:</i> una realitat que existeix de tal manera que no precisa de cap altre realitat per existir	<i>Res infinita</i> Parlant pròpiament és l'única substància. És independent i summament perfecte	<i>Res cogitans.</i> Depèn de Déu. És finita i imperfecte.	<i>Res extensa.</i> Depèn de Déu. És finita i imperfecte.
<i>Atributs:</i> caràcters essencials	Infinít etern immutable, independent omniscient omnipotent	<i>Pensament</i> És una cosa que pensa. Llibertat.	<i>Extensió</i> Qualitats secundàries (longitud, amplada, profunditat)→ extensió No és lliure, està obligada a complir les lleis de la natura→ necessitat, mecanicisme

²⁵ Textos meditacions metafísiques

<i>Modes:</i> característiques no essencials. Només apareixen a les substàncies finites	No té	L'enteniment La voluntat	qualitats primàries (magnitud, figura, número, situació, duració)
---	-------	-----------------------------	---

- Segons la metafísica cartesiana el que hi ha a la realitat és el Jo (ànima), Déu i Món (matèria/extensió) → la realitat tripartita
- L'ésser humà té un dualisme antropològic → ànima/cos (res cogitans/res extensa)
- De què tenim més certesa? 1. Jo → 2. Déu → 3. Món (el jo és l'únic del qual en tinc màxima certesa, els altres existeixen però no en tinc màxima certesa)
- Límit del dubte (on no pot tenir certesa) → quan topem amb el jo, ja que Descartes diu els sentits no ens poden donar amb màxima certesa el món material → necessito alguna cosa més
- Anul·lant la proposta cartesiana trobem el problema filosòfic de que no tenim certesa com és el món
- Dualisme espiritualista²⁶ (Descartes) vs monistes materialistes²⁷
- Substància extensa o món:
 - Ha de demostrar i justificar l'existència del món exterior → tenir certesa
 - és una proposta espiritualista i idealista: hi ha alguna cosa que no és matèria → ho demostra amb el pensament
 - l'essència dels cossos és l'extensió²⁸ (res extensa) en front de l'ànima (res cogitans) que és inextensa/material
 - Descartes distingeix entre:

Qualitats primàries o essencials	Qualitats secundàries o accidentals
<ul style="list-style-type: none"> ● Quantificables o matematitzables (puc utilitzar nombres i situar-les en coordenades, hores...) → això és la física²⁹ ● L'ànima no ho té: no és material ● magnitud, figura, número, situació, duració i moviment ● són objectives → matematitzables i conegudes per la raó fa que se'ns mostrin clares i distintament 	<ul style="list-style-type: none"> ● qualitatives, no quantificables ● color, so, olor, gust... ● Aparences → té a veure amb els meus sentits ● Són subjectives → no podem garantir que pertanyin a les coses, ja que són conegudes pels sentits i no en posseïm certesa que els hi pertany ● no són tan essencials en la matèria

● Enfocament mecanicista

- Descartes contempla el cos humà com una màquina
- Comparació amb els rellotges → persona malalta un rellotge defectuós, persona sana totes les peces funcionen correctament
- El cos humà és una substància, l'atribut de la qual és l'extensió → és matèria en moviment amb longitud, amplitud i profunditat

²⁶ Dualisme espiritualista → existeix alguna cosa que no és matèria

²⁷ Monisme materialista → tot és matèria

²⁸ Extensió: qualitat

²⁹ Física: ciència que ens permet conèixer el món. Puc conèixer el món perquè és matematitzable

- El món és un gran mecanisme, explicable en termes quantitius→ el model mecànic unifica tota la realitat
- Els comportaments dels cossos i del món els explica a través dels components materials
- Exemple amb rellotge: la matèria són les peces i el moviment de la màquina es transmet mitjançant es diverses peces. I hi ha unes lleis que es compleixen

- **Dualisme ànima i cos**

- l'ànima pot existir separada del cos
- existeix mentre l'ànima té activitat
- Cos→ embolcall de l'ànima, sense ella tan sols és un tros de matèria
- L'Ésser humà és aquell lloc on pensament (immaterial) i cos (material) interaccionen, connecten, es lliguen
- Com s'integren aquestes dues coses tan diverses (problema del dualisme):
 - Descartes diu que hi ha un lloc a l'ésser humà que li dirà glandula pineal (cervell, on es troba l'ànima) on interaccionen matèria i ànima
- Descartes descobreix el gran problema del dualisme que encara a dia d'avui perdura i quina relació hi ha entre ment i cervell
- 2 posicions:
 - Dualistes:
 - la ment i el cervell són de naturalesa diferent: ment/cervell = no material/material. Diuen que el cervell conté la ment. Són dualistes absoluts, Descartes n'és un d'ells
 - La ment és l'expressió activa del cervell: és l'activitat (no material). És un dualisme més moderat.
 - Monistes: monisme materialista→ tot és el mateix i de caràcter material, diu que el cervell i tota la seva activitat mental també és material